

ESKO ANTOLA — OSSI TUUSVUORI: **Länsi-Euroopan integraatio ja Suomi**, Ulkopoliittisen instituutin julkaisuja, Turku 1983. KARI MÖTTÖLÄ — O. N. BYKOV — I. S. KOROLEV (toim.): **Finnish-Soviet Economic Relations**. MacMillan Press in association with The Finnish Institute of International Affairs, London 1983.

Hiljattain on ilmestynyt kaksi kirjaa, joissa käsitellään Suomen taloussuhteiden kahden keskeistä puolta: integroitumistamme Länsi-Eurooppaan ja idänkauppaamme. Antolan ja Tuusvuoren kirjasta puolet tarkastelee yleisesti integraatioteoriaa ja Länsi-Euroopan integraatiota, kumpaakin lähinnä valtio-opilliselta kannalta. Teoksen jälkimmäinen osa käsittelee Suomen integroitumista Länsi-Eurooppaan. Antolan ja Tuusvuoren mukaan siinä voidaan erottaa neljä eri vaihetta. Bilateralismin kautena (v. 1944—55) kauppasuhteemme olivat ensisijaisesti kahdenkeskisiä ja säännöstelyn alaisia. Kuitenkin tänä aikana Suomi mm. solmi GATT-sopimuksen (1949) ja osallistui OEEC:n toimintaan huomioitsijana. Tekijät katsovat, että tämä kausi merkitsi itse asiassa kiinnittymistä läntiseen talousjärjestelmään erityisesti perinteisen vientisektorimme, puunjalostusteollisuuden, tarpeiden huomioon ottamiseksi. Tämä sai luonnollisen ilmauksensa toisena, kaupan vapauttamisen, kautena (v. 1956—59), jolloin tapahtui länsikauppaamme asteittainen liberalisointi erillisen OEEC-maiden kanssa solmitun sopimuksen pohjalta. Tämä merkitsi Suomen asettumista jossain määrin myöhästyneenä samalle lähtöviivalle esim. Ruotsin kanssa Länsi-Euroopan markkinoilla. Tälle kaudelle oli lisäksi tunnus-

omaista Suomen mielenkiinto pohjoismaiseen integraatoratkaisuun. Muut pohjoismaat olivat kuitenkin kiinnostuneempia laajemmasta länsieurooppalaisesta integraatiosta mikä lopulta johti niiden EFTA-jäsenyyteen. Eräiden sisä- ja ulkopoliittisten vaikeuksien jälkeen Suomi v. 1961 jo tuttuun tyliin — myöhemmin kuin muut ja erillisen sopimuksen puitteissa — tuli käytännössä EFTA:n jäseneksi. Tämä tapahtuma ja EFTA-jäsenyyden esivaiheet aloittivat kolmannen kauden (v. 1960—73), jota tekijät kutsuvat vapaakauppapolitiikan määrittelemisen kaudeksi. Kausi päättyi Suomen EC-sopimukseen, joka solmittiin tavanomaiseen tapaan muita EFTA-maita Norjaa lukuun ottamatta myöhemmin. Tämän jälkeen seurasi vaihe, jolle tekijät ovat antaneet itseselittävän nimen »laajan integraatiojärjestelmän ylläpidon kausi».

Edellä kuvattu synnyttää kaksi kysymystä. Ensinnäkin, miksi Suomen integraatiokehitys on ollut tällainen? Kirjassa ei varsinaisesti kehitellä omaa selitystä, vaan tyydytään esittelemään jo olemassaolevia. Näistä ehkä parhaimmalta tuntuu Törnuddin esittämä erottelu taloudellisen ja poliittisen imperatiivin välillä. Edellisellä tarkoitetaan itse asiassa sitä, ettei tärkeimpiä kilpailijamaitamme saisi päästää nauttimaan kolmansilla markkinoilla sellaisista eduista, joita Suomen viejillä ei ole. Jälkimmäinen, ts. Suomen ulkopoliittisen aseman huomioon ottaminen, selittää ainakin osaksi pyrkimyksen erillissopimuksiin ja harkintajan pituuden. Toinen pääkysymys on, mitkä ovat olleet integraation vaikutukset. Myös tässä kohdin rajoitutaan teoksessa tarkastelemaan tehtyjä ex ante- ja ex post-tutkimuksia. Yleisvaikutelma viimeksi mainituista on, että EFTA-sopimuksemme merkitys oli varsin tuntuva. Tosin tällöin on muistettava, että pääosa EFTA-osuuden lisäyksestä tapahtui kaupassa Ruotsin kanssa. Kanta-EEC:n osuus sen sijaan laski. EC-sopimuksemme vaikutus taas tuntuu olleen lähinnä sitä edeltänyttä tilannetta säilyttävä. Tähän viittaa mm. tekijöiden esittämä markkinaosuuslaskelma. Tulos on ainakin vientimme osalta luonteva, koska tärkeimmät kilpailijamme Länsi-Euroopan markkinoilla saivat samat tullinalennusedut.

Möttölän, Bykovin ja Korolevin toimittama kirja sisältää suomalaisten ja neuvostoliittolaisten itä-länsi -kaupan asiantuntijoiden 22 artikkelia. Teoksessa on varsin eriytyyppisiä taloudellisten suhteidemme tarkasteluja. Keskityn seuraavassa vain erääseen keskeiseen teemaan: Miksi Suomi ja Neuvostoliitto käyvät kauppaa ja mitä seurauksia sillä on kummankin maan taloudelle? Etsiessään tämän tyyppiselle kaupalle teoreettista selitystä Reinikainen ja Kivikari käyttävät klassista suhteellisen edun periaatetta. Nykyisin ollaan talousteorian piirissä kuitenkin suhteellisen yksimielisiä siitä, että klassinen malli tai siitä kehitetyt laajemmat teoriat, esim. Heckscherin—Ohlinin malli eivät sovellu kuin tiettyyn osaan kauppaa. Kuten Manzhulo ja Piskulov toteavat teokseen sisältyvässä artikkelissaan, suhteellisen edun periaatteella voidaan tietyssä määrin selittää Neuvostoliiton öljynvientä Suomeen (ja vastaavasti esim. Suomen paperituotteiden vienti länteen). Tämän tyyppinen energian (ja raaka-aineiden) vaihto suomalaisiin teollisuustuotteisiin tosin muodostaa huomattavan osan maidemme välisestä kaupasta. Sen sijaan heidän mukaansa näitä teorioita ei voi soveltaa samojen tuotannonalojen tuotteiden keskinäiseen vaihtoon. Itse asiassa Manzhulo ja Piskulov jättävät kysymyksen tällaisen ristikkäiskaupan syistä auki tyytymään varoittamaan markkinatalousmaihin soveltuvien teorioiden liian suorasta soveltamisesta suunnitelmatalouksiin. Ilmeiseltä tuntuukin, että länsi-länsi -kaupan tutkimuksen piirissä kehitetyt uudemmat ristikkäiskaupat eivät kovin hyvin sovellu Neuvostoliiton ulkomaankaupan tarkasteluun niiden kuluttaja- ja kysyntäkeskeisyyden vuoksi.

Judanov tarkastelee puolestaan artikkelissaan konkreettisemmalla tasolla maiden välisen kaupan kummallekin tuottamaa hyötyä. Vaikutuksista Suomen talouteen hän tuo esille seuraavia. Ensinnäkin Neuvostoliiton kauppamme aiheuttaa lisääntyvän suomalaisten tuotteiden kysynnän muodossa suotuisia työllisyysvaikutuksia. Toteutuakseen parhaalla mahdollisella tavalla tämä kylläkin edellyttää, että itäkauppamme lisäksi tapahtuu samanaikaisesti muun

kysynnän vähetessä. Näinhän todella oli asianlaita 70-luvun puolivälissä. Idänkauppamme tärkeimpinä vaikutuksina Judanov kuitenkin pitää sen antamia mahdollisuuksia taloutemme rakennemuutokseen. Tällä hän tarkoittaa teknologisesti pitkälle kehittyneen kone- ja laitteollisuuden tuotanto-osuuden kasvamista erityisesti puunjalostusteollisuuden osuuden kustannuksella. Jälkimmäinen alahan on joutunut ja on joutuva erityisesti vähemmän jalostettujen tuotteiden kohdalla lisääntyvän kansainvälisen kilpailun kohteeksi. Tätä vaikutusta uusiin teollisuudenaloihin voisi ajatella kehiteltävän vielä pidemmälle kuin mitä Judanov on tehnyt. Ainakin tietyillä aloilla on idänkauppamme antanut suomalaiselle teollisuudelle tilaisuuden laajentua niin paljon, että saavutetut suurtuotannon edut ovat mahdollistaneet menestyksellisen vientitoiminnan länteen. Toisaalta on tosin mahdollista, että idänkauppamme pitää hengissä aloja, jotka eivät enää ole kilpailukykyisiä.

Neuvostoliiton kannalta Judanov korostaa erityisesti kahta seikkaa. Ensinnäkin teknologisesti korkeatasoiset suomalaisyritykset voivat auttaa Neuvostoliiton yrityksiä omaksumaankin kehittyneempiä tuotantomenetelmiä, ts. kyseessä on sekä investointihyödykkeiden että teknisen tietotaidon tuonti Suomesta. Toisena kohtana Judanov mainitsee Neuvostoliiton viennin edistämisen kolmansiin maihin varsinkin yhteishankkeiden puitteissa kone- ja laitealalla. Päähyöty Neuvostoliiton näkökulmasta siis Judanovin mukaan on siinä, että tuonti Suomesta kehittää sen omaa tuotantorakennetta. Pelkälle maininnalle jää Neuvostoliiton kasvavan kulutuskyynnän tyydyttämisen Suomesta tapahtuvalla kulutus- ja ravintotuotteiden tuonnilla.

Mitä tästä sitten voidaan sanoa Suomen kannalta? Yleisesti ottaen Suomen kannattaa ilmeisestikin keskittyä teknologisesti mahdollisimman pitkälle kehitettyjen tuotteiden ja palvelusten vientiin. Tulevaisuudessa ja jo nykyäänkin kohtaamme nimitäin vähemmän jalostettujen tuotteiden kohdalla ylivoimaista kilpailua matalamman palkkatason maiden taholta. Tällöin tuotantohyödykkeiden ollessa tunnetusti

teknologisesti vaativia Neuvostoliiton tuontikysynnän keskittyminen niihin saattaa olla Suomelle edullista ainakin pitkällä tähtäimellä. Kuten jo edellä huomautettiin, Neuvostoliiton markkinat saattavat tarjota ko. tuotteiden tuotannolle »laajennetut kotimarkkinat», joiden kautta voidaan myöhemmässä vaiheessa riittävän kokemuksen myötä laajentaa vientiä muuallekin.

Yrjänä Tolonen